

«Ze zijn allemaal over-
spannen of uitgeblust,
hebben niets meer te zeg-
gen, kunnen hun beroep
niet meer aan en wie kan,
vlucht uit het onderwijs.»

Dat is kort samengevat
blijkbaar de
huidige publie-
ke opinie over
de leraar en zijn
beroep. En de leraar speelt
het spelletje mee: de voet-
veeg van de samenleving.

De leraar is het pispaaltje

Beweren dat er niets aan de hand is, is natuurlijk volksbedrog. Maar de overdreven aandacht die de media besteden aan relatief kleine groepen in het onderwijs vertekent het beeld grondig. Je zou nog vergeeten dat er nog veel goeds gebeurt in de Vlaamse scholen, elke dag opnieuw. Als in het secundair onderwijs 13 % van de leer-

J.L. VANDERHOEVEN (KUL): «Leraars laten zich door de samenleving de schuld in de schoenen schuiven voor een falend onderwijs, terwijl de maatschappij zelf geen antwoord meer weet op de vraag naar het soort onderwijs dat ze voor zichzelf en haar kinderen wenst. Bovendien zijn er allerlei belangengroepen die aan onvrede hun voortbestaan danken. Het is makkelijker troepen te mobiliseren voor protesten dan hen warm te maken voor een gezamenlijke en constructieve aanpak van een blauwdruk voor samenlevingsopbouw. Dat het onderwijs daaraan meedoet, bevestigt enkel dat elke maatschappij het onderwijs krijgt, dat ze verdient. Onderwijs blijft een spiegel van de samenleving.»

Demotivatie

Ook andere onderzoekers in binnen- en buitenland wijzen erop dat leraars soms een demotivatie-crisis krijgen aangepraat die dan als een zichzelf waarmakende voorspelling gaat werken en hen inderdaad demotiveert.

Het IMTEC-rapport stelt dat «op deze wijze voort over onderwijs praten, niet langer kan». Het negatieve beeld dat wordt opgehangen doet geen recht aan de vele leerkrachten die met veel energie en inzet, dag in dag uit leerlingen les geven en begeleiden. Er zijn zwakke punten, maar ook veel sterke. De zwaktes zijn extra uitdagingen om bij te sturen.

M. ELCHARDUS (in een rapport voor de Koninklijke Boudewijnstichting over onderwijs): «Leraars kunnen beter leren hun terechte onvrede met bestaande toestanden in positieve acties, veranderingsstrategieën en naar de toekomst gerichte plannen om te zetten. Blijven kankeren helpt niet. De kracht van het innoverend vermogen cultiveert bewust positieve waarden, tegen het alles denigre-

rend cynisme in, en refereert aan opbouwende normen, veeleer dan neerhalend af te breken.»

R. LAUMEN (algemeen inspecteur-generaal): «Het is niet helemaal verantwoord te beweren dat de status van het beroep van leerkracht gedaald is. Het is wel zo, dat deze status niet meer bepaald wordt volgens dezelfde regels als vroeger. Dat is trouwens ook niet meer mogelijk wegens de veranderingen in de sociale context van de maatschappij. De status van het beroep is impliciet zelfs gestegen. Men vraagt immers tegenwoordig dat de school, de directies en de leerkrachten taken op zich nemen en prestaties leveren die vroeger niet tot hun opdracht behoorden. Men verwacht van de school en de leerkrachten dat de leerlingen een vorming meekrijgen die de meeste levensproblemen helpt oplossen.»

Dat is niet niets. De leraar moet niet met de vinger worden gewezen. Het is een slechte gewoonte geworden laatdunkend over onderwijs en leerkrachten te spreken. Ook dat maakt het beroep onaantrekkelijk. Alleen gemotiveerde leraars zijn in staat een brede en open professionaliteitsopvatting gestalte te geven. ■

DE OPWAARDERING

lingen ordeverstoorders zijn, blijven er nog 87 % die dat niet zijn. Bij de leerkrachten zou 17 % ontevreden zijn over zijn beroep. Als in hetzelfde onderzoek blijkt dat drie vierde wel tevreden is en waarschijnlijk opnieuw voor het beroep zou kiezen, is dat uiteraard géén nieuws. Uit allerlei rapporten worden dikwijls uit hun verband gerukte zinsneden overgenomen om het gegroeide beeld telkens opnieuw te versterken.

Eigen schuld

De leraar speelt het spelletje eigenaardig genoeg dikwijls mee. Hij heeft dan de neiging tot «maatschappelijk masochisme» en komt niet met de successen maar met de ellende naar buiten. Hoe wil je dat iemand je beroep waardeert als je dat zelf niet doet ?

In het

De groep IMTEC-reflectie 2020 heeft met de steun van de Vlaamse Minister van Onderwijs de jongste drie jaar een project «lerarenopleiding» uitgewerkt. Dat bestaat uit drie delen. Vandaag ligt het eindrapport voor: De professionalisering van de leraar en zijn opleiding. De eindredactie daarvan was in handen van Adrien Vanderheeren.

Een pact voor uw school

Het IMTEC-rapport omvat bovendien een origineel en gedetailleerd uitgewerkt pact van professionele schoolverbetering en een professionele beroepscode die u voor uw eigen school concreet kunt invullen en met alle betrokkenen kunt bespreken. Een bijzonder handig en efficiënt werkmiddel voor elke school.

U kunt het volledige rapport (120 blz.) bestellen bij Adrien Vanderheeren – Rode Poortstraat 7 – 8870 Izegem – ☎ 051-30 54 65

Daarvoor kunt u gewoon 300 fr. overschrijven op zijn rekening: 000-1007051-94 met vermelding IMTEC 3.

Er is een Copernicaanse revolutie nodig in het onderwijs. Niet de leerstof maar de leerling moet centraal staan, niet de individuele leraar maar de groep. Elk onderzoek en elke schoolreclamefolder zingen al lang dat zelfdeliedje maar in de praktijk blijft alles bij het oude. We weten het wel, we zeggen het ook maar we doen het niet. Op veel scholen draait de zon nog rond de aarde.

De zon of de aarde?

Efficiënt onderwijs draait niet meer rond de leerstof. Zelfs na decennia onderwijsinnovaties en inzichten die dat bewijzen blijft het volgens het IMTEC-rapport «de te realiseren Copernicaanse omwenteling die een opvoedingsgemeenschap omvormt en effectiever maakt». Al zijn er op dit vlak wel grote verschillen tussen scholen, de eerste voorwaarde voor een nieuwe en brede professionaliteit is toch «het resoluut in de focus zetten van de leerling, tegen de gewoonte in om de leerstof als richtsnoer te nemen».

Altijd een alibi

Voorop staat de bevordering bij de leerlingen van een eigen persoonlijkheid en een zelfstandige identiteit volgens eigen mogelijkheden, belangstelling en prestaties. Het positieve, meer dan het negatieve, krijgt de klemtoon, ook in de wijze waarop men

de vereiste beroepsbekwaamheden, communicatieve vaardigheden en relationele competenties slechts op een tweede, ondergeschikte plaats komen.

De daartoe vereiste cultuuromslag is niet vanzelfsprekend. Overigens is niet enkel het onderwijsbeleid van de overheid een te nemen hindernis, zelfs niet de grootste. Het zijn vooral de anders georiënteerde lokale gewoonten, ingebakken vooroordelen en diepgewortelde, jarenlang gegroeide toestanden, zo al geen wantoestanden, verworven rechten, blinde vlekken en verkrampde belangenverdediging, die de droom in de weg staan. Men hoeft niet te wachten tot de lerarenopleiding, de nascholing, de begeleidingsdiensten, de inspectie en het onderwijsbeleid hun werkwijze en inzichten op die nieuwe aanpak hebben afgestemd. Het zou anders wel eens «wachten op Godot» kunnen worden. Al

leerlingen terechtwijst, hun werk evalueert en hun studie sanctioneert. Daarvoor moeten we echt werk maken van de *pedagogiek van de beginsituatie*.

Daarmee wordt bedoeld het consequent in acht nemen van de beginsituatie van alle leerlingen om daarop inhouden en methodes van het onderwijs af te stemmen. Professionals ontkennen niet gauw dat ze anders werken. Het hoort immers zo. Toch geeft de realiteit veelal een ander beeld. De verschoningsgronden zijn legio: de instroomkwaliteit wordt geheld, de voorgangers hebben het verknoid en hun leerplan niet afgewerkt, de leerlingen zijn het blijkbaar allemaal vergeten en alle vroegere moeite is tevergeefs geweest, ouders sloegen de adviezen van PMS en klasseraad in de wind enz. Men beroept zich dan op het leerplan om toch maar van een verondersteld bereikt niveau te vertrekken. Het zou kunnen dat eindtermen nog meer alibi's verschaffen om deze pedagogiek opzij te schuiven.

Blinde vlekken

De gangbare onderwijsopvatting blijft sterk intellectualistisch en cognitief ingekleurd, met in het secundair onderwijs een daaraan verbonden hiërarchie in de onderwijsvormen. De vanzelfsprekendheid hiervan blijft verbazen. Even verbazend is een zekere infantilisering van het beroepsonderwijs. Het standpunt over de opleiding van generalisten die men voor dat onderwijs in sommige ontwerpen van advies geschikt acht, spreekt ter zake boekdelen. Dit bewijst eens te meer dat vakkennis het uitgangspunt is, waar rond de hele lerarenopleiding draait, en dat

gaat het met de schoolanalyse door de inspectie en de vakoverschrijdende thema's in de formulering van de eindtermen al een heel stuk in die richting. Ook dat is Copernicaans: het lokale schoolbeleid in het middelpunt.

Fnuikend vergif

Ondanks alle praktische bezwaren die de utopie in de weg staan, lijkt het de moeite waard de stap te wagen om leerlinggericht en in team collegiaal verantwoordelijk te handelen. De daartoe vereiste open professionaliteit wordt gaandeweg en al doende ontwikkeld. Om op die weg te vorderen suggereert het IMTEC-rapport dat een schoolbestuur en een directie met hun professionele medewerkers een **pact** afsluiten, gesteund op een code van brede en open professionaliteit.

Dat pact steunt op ontwikkelingsprincipes vanuit een code van zachte waarden. Dat maakt het kwetsbaar. Cynici hebben het al bij voorbaat afgeschreven. Maar zonder open en kwetsbare opstelling is in een pedagogische context bezwaarlijk een weerbare houding denkbaar. Die weerbaarheid is het enige wapen tegen het fnuikend vergif van de sluipende malaise. Openheid, duidelijkheid, betrokkenheid, deskundigheid, bespreekbaarheid, engagement, begrip, menselijkheid, relatiebekwaamheid... brengen waarden en normen (opnieuw) binnen in het schoolbeleid, die anders onder het primaat van de technische rationaliteit, de exclusieve prestatiegerichtheid en de economische druk waren bedolven en dreigden te verstikken. ■

vizier

Internationaal

IMTEC is een internationale beweging en staat voor *International Movements Towards Educational Change*. In Vlaanderen is de voorzitter: *prof. dr. Jan De Groof*, commissaris van de Vlaamse Executieve bij de UA en het LUC.

De overige leden zijn:

Yvan Bostyn, administrateur-generaal VDAB;

prof. dr. Karel De Clerck, RUG;

prof. dr. Johan Heene, RUG;

René Laumen, algemeen inspecteur-generaal;

Theo Liket, IMTEC-Nederland;

Georges Monard, secretaris-generaal Departement Onderwijs;

Filip Sampers, manager education and training, Ford Genk;

dr. Roger Standaert, directeur Dienst voor Onderwijsontwikkeling (DVO);

Ludo Van de Kerckhof, manager job-filling and ind. relations, Alcatel/Bell;

Adrien Vanderheeren, directeur Instituut de Pélichy, Izegem;

Walter Verbeke, adviseur studiedienst Vlaams Economisch Verbond (VEV);

Wim Vertommen, directeur Algemene Pedagogische Begeleidingsdienst, NSKO. ■